

2 HP Panchayat Elections -
नामाङ्कनस्य क्रमसूच्याः प्रकाशनात्
पूर्व अधिकारप्राप्तेः चर्चाः आरब्धाः

3 केन्द्रेण आपदा-
पीडितेभ्यः पीएम-आवास-
योजना-ग्रामीणस्य अन्तर्गतं
1,633 गृहाणि अनुमोदितानि

5 शून्यात् शतकम्-
राष्ट्रीयस्वयंसेवकसंघः (RSS)
डॉ.मुकेशशर्मा

सुभाषितम्

सत्यानुसारिणी लक्ष्मीः
कीर्तिस्त्यागानुसारिणी ।
अभ्याससारिणी विद्या,
बुद्धिः कर्मानुसारिणी ।
अर्थात्- लक्ष्मी हमेशा सत्य
के पीछे आती है । कीर्ती
त्याग के पीछे जाती है।
विद्या अभ्यास से ही प्राप्त
होती है और बुद्धीपर कर्म
का ही अंकुश रहता है ।

बिहारविधानसभानिर्वाचनस्य तिथयः घोषिताः, मतदानं द्वयोः चरणयोः नवम्बर ६, ११ च दिनाङ्कयोः भविष्यति

बिहार चुनाव

हिमसंस्कृतवार्ता: - डॉ नरेन्द्रराणा सिरमौर: ।

मुख्यनिर्वाचनायुक्तः ज्ञानेशकुमारः अवदत् यत् बिहारस्य सर्वेषां
२४३ आसनाणां निर्वाचनं द्वयोः चरणयोः भविष्यति।
प्रथमचरणस्य मतदानं नवम्बरमासस्य ६ दिनाङ्के द्वितीयचरणस्य च
नवम्बरमासस्य ११ दिनाङ्के भविष्यति। नवम्बर १४ दिनाङ्के
निर्वाचनपरिणामस्य घोषणा भविष्यति। सः अवदत् यत् आयोगेन
निर्वाचनस्य सर्वाणि सज्जतानि सम्पन्नानि सन्ति। निर्वाचनकाले
हिंसा न सहाते। असत्यवार्तानां अपि निकटतया निरीक्षणं

भविष्यति। सीईसी ज्ञानेशकुमारः सूचितवान् यत् बिहारे
मतदातॄणां संख्या प्रायः ७.४३ मिलियन वर्तते, येषु प्रायः ३.९२
मिलियन पुरुषाः, ३.५० मिलियन महिलाः च सन्ति। सः अवदत्
यत् तृतीयलङ्कस्य मतदातारः १७२५ सन्ति । प्रायः ७.२ लक्ष
विकलाङ्गमतदातारः, ८५ वर्षाधिकाः ४.०४ लक्ष वरिष्ठनागरिकाः
च मतदातासूचौ सन्ति, यदा तु १०० वर्षाधिकानां मतदातॄणां
संख्या १४,००० अस्ति । प्रथमवारं मतदातारः प्रायः १४
लक्षाधिकाः सन्ति । उल्लेखनीयं यत् बिहारविधानसभायाः
कार्यकालः नवम्बर-मासस्य २२ दिनाङ्के समाप्तः भविष्यति ।
अनेकाः राजनैतिकदलाः निर्वाचनायोगाय आह्वानं कृतवन्तः यत्
छठमहोत्सवस्य अनन्तरं तत्क्षणमेव निर्वाचनं करणीयम् येन
अधिकतमं जनाः मतदानं कर्तुं शक्नुवन्ति। अवधेयमस्ति यत्
२०२० तमस्य वर्षस्य बिहारविधानसभानिर्वाचनं त्रिचरणेषु अभवत्
। ७१ विधानसभासनाणां मतदानं प्रथमचरणस्य २८ अक्टोबर्
२०२० दिनाङ्के अभवत्, द्वितीयचरणस्य १४ आसनाणां मतदानं
नवम्बर ३ दिनाङ्के, तृतीयचरणस्य ७८ आसनाणां मतदानं नवम्बर
७ दिनाङ्के अभवत् । मतगणना १० नवम्बर दिनाङ्के च अभवत् ।

ओडिशायाः कटकनगरे
निषेधाज्ञा प्रवर्तिता । इयं
निषेधाज्ञा दुर्गा-पूजायां
मूर्ति-विसर्जनयात्रावधौ
जातानां हिंस्रघटनात्
कारणेन प्रवर्तिता

हिमसंस्कृतवार्ता: - दुर्गा-पूजायां
मूर्ति-विसर्जन-यात्रावधौ जातानां
हिंस्रघटनानाम् अनन्तरं, ओडिशायाः
कटकनगरे निषेधाज्ञा प्रवर्तिता अस्ति
। विधि-व्यवस्थां सुचारुतया समारब्धं
इंटरनेट इति अन्तर्जालसेवाः अपि
कठोरप्रतिबन्धैः सह पिन्ड्याः सन्ति।
वार्ताहरैः सह वार्ता कुर्वन्, अतिरिक्त-
आरक्षि-आयुक्तः नरसिंह-भोला इत्यसौ
अकथयत् यत् चिकित्सालय-आपण-
ईधनादयः आपातकालीनसेवाः
अतिरिच्य निषेधाज्ञायाः अवधौ
अन्यानि सर्वाण्यपि व्यावसायिक-
प्रतिष्ठानानि पिन्ड्यानि भविष्यन्ति।
अवधेयं यत् एषा हिंस्रघटना तदा
समारब्धा यदा गत-शुक्रवासरस्य रात्रौ
केचन स्थानीयजनाः विसर्जनस्य
यात्रावधौ उच्चसंगीतं विरुध्य आपत्तिं
प्रकटितवन्तः। ओडिशायाः मुख्यमंत्री
मोहन-चरण-माझी कटकनगरस्य
जनान् शांत्यै सद्भावनायै च प्रार्थितवान्

बिहारस्य मुख्यमंत्री नीतीशकुमारः पटना-मेट्रो
रेल-सेवायाः प्रथम-चरणस्य उद्घाटनं कृतवान्

हिमसंस्कृतवार्ता: - बिहारस्य मुख्यमंत्री
नीतीशकुमारः पटना-मेट्रो रेल-सेवायाः
प्रथम-चरणस्य उद्घाटनं कृतवान्। षड्-
वर्षाणां दीर्घतमस्य अवधेः अनन्तरं
पटनायां बहुप्रतीक्षिता मेट्रो-रेल-सेवा
अन्ततः सकारात्मकरूपेण समारब्धा

अस्ति। अवधेयं यत् अस्याः परियोजनाः
निर्माणकार्यं फरवरीमासस्य नवदशोत्तर-
द्विसहस्रतमाब्दे प्रधानमन्त्रिणा नरेंद्रमोदिना
समारब्धम्। राज्यस्य प्रथम- मेट्रो-रेल-
सेवायाः शुभारम्भेण सह एव पटनावासिनां
प्रतीक्षासमयः अवसानमगच्छत्। पटना-
मेट्रो-रेल-सेवायाः अन्तर्गतं,
अन्तराज्यीय-बस-टर्मिनल भूतनाथो-
स्टेशन इत्यनयोः मध्ये प्रायोरिटी-कोरिडोर
इत्यस्य एलिवेटेड-सेक्शन इत्यत्र प्रथमा
मेट्रोरेलसेवा समारब्धा अस्ति। अन्येषु
रेल-स्थानकेषु रेलसेवाः आगामिषु चरणेषु
समारभ्यन्ते सहैव कार्यं द्रुतगत्या अग्रे
वर्धते।

अमेरिकायाः वैज्ञानिकौ मैरी ई. बुनको फ्रेड-
रामडेलः च जापानस्य शिमोन-साकागुची इत्यनेन
सह अस्य वर्षस्य फिजियोलॉजी मेडिसिन इत्यस्य
विषयस्य नोबेल पुरस्कारं प्राप्तवन्तौ

हिमसंस्कृतवार्ता: - अमेरिकायाः वैज्ञानिकौ मैरी ई. बुनको फ्रेड-रामडेलः च
जापानस्य शिमोन-साकागुची इत्यनेन सह परिधीय-प्रतिरक्षा-सहिष्णुता इत्यस्मिन्
विषये तेषाम् अभूतपूर्व-अन्वेषणम् अधिकृत्य अस्य वर्षस्य फिजियोलॉजी मेडिसिन
इत्यस्य विषयस्य नोबेल पुरस्कारं प्राप्तवन्तौ । प्रतिरक्षाप्रणाली अस्माकं शरीरं विरुध्य
आक्रमणं कुर्वन्ः सहस्राधिकेभ्यः सूक्ष्मजीवेभ्यः कथं अस्मान् रक्षति इति
विषयमधिकृत्य वैज्ञानिकेभ्यः एषः पुरस्कारः प्रदत्तः अस्ति ।

प्रतिदिनं नवीनतमं
हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्यर्थं
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
himsanskritvartah
Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

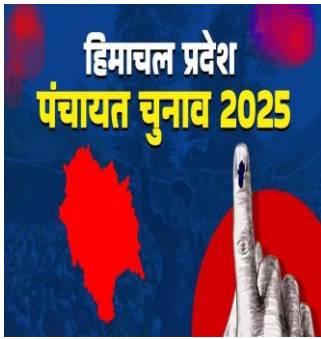
सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

जयपुरस्य सवाई-मान-सिंह-
चिकित्सालये अग्रिकाण्डस्य
घटनायाः अन्वीक्षणाय षट्-
सदस्यानां उच्च-स्तरीय
समितेः ग्रन्थनम्

हिमसंस्कृतवार्ता: - जयपुरस्य सवाई-
मान-सिंह-चिकित्सालये अग्रिकाण्डस्य
घटनायाः अन्वीक्षणाय चिकित्सा-
शिक्षायुक्तस्य अध्यक्षतायां षट्-
सदस्यानां उच्च-स्तरीय समितेः ग्रन्थनं
कृतमस्ति। ध्यानास्पदं वर्तते यत् अस्यां
घटनायां षट् जनानां मृत्युः जाता
आसीत्। चिकित्सालयस्य द्वितीये
भवनस्थे ट्रॉमा-आईसीयू इत्यत्र अग्निः
समुत्थापितः यत्र एकादश-रुग्णाः
चिकित्सारताः आसन्। ट्रॉमा सेंटर
इत्यस्य प्रभारी डॉ. अनुराग धाकड़ः
अकथयत् यत् शॉर्ट सर्किट इत्यनेन
कारणेन अग्रिकाण्डम् अभवत् तीव्रगत्या
च अग्निप्रसरणेन विषाक्तवातिः निर्गता
सर्वत्र प्रसरिता च।

HP Panchayat Elections - नामाङ्कनस्य क्रमसूच्याः प्रकाशनात् पूर्वं अधिकारप्राप्तेः चर्चाः आरब्धाः यत्र न केवलं ग्रामचतुष्कोणेषु अपितु सामाजिकमाध्यमेषु अपि चर्चा भवति

हिमसंस्कृतवार्ताः - शिमला। हिमाचलप्रदेशे पंचायतनिर्वाचनाय केवलं कतिचन मासाः अवशिष्टाः सन्ति, अतः राज्यनिर्वाचन-आयोगेन पंचायतनिर्वाचनस्य प्रारम्भिकप्रारूपस्य मतदातासूचयः प्रकाशिताः। परन्तु मण्डलस्य जिलासूची अद्यापि न प्रकाशिता। फलतः मण्डले पंचायतनिर्वाचनप्रचारः तीव्रः जातः। मण्डले स्थानीयपञ्चायतनेतारः क्रमसूच्याः प्रकाशनात् पूर्वमपि स्वस्य प्रत्याशित्वं दातुं आरब्धाः सन्ति। अनेकेषु पंचायतेषु नेतारः स्वयमेव अधिकारप्राप्तिं कुर्वन्ति, अन्येषु तु तेषां समर्थकाः प्रत्याशित्वं प्रस्तुवन्ति।

न केवलं ग्रामचतुष्कोणेषु, अपितु पंचायतस्य व्हाट्सएप्प-समूहाः अपि अन्तर्जाल-माध्यमेन सक्रियताम् अवाप्तवन्तः। एतेषु समूहेषु अभ्यर्थीनां नामविषये चर्चाः प्रचलन्ति। पूर्वप्रतिनिधयः वर्तमानप्रतिनिधीनां दोषान् प्रकाशयन्ति, वर्तमानप्रतिनिधिः स्वकार्यकाले कृताः उपलब्धयः प्रकाशयन्ति। अधिकांशेषु पंचायतेषु व्हाट्सएप्प-समूहाः निर्मिताः सन्ति। पंचायत की आवाज, हमारी पंचायत, पंचायत की बात, पंचायत विकास मंच, पंचायत वायस इत्यादयः समूहाः निर्मिताः सन्ति। यद्यपि एतेषु समूहेषु सामान्यतया पंचायतः सह सम्बद्धानां सामान्यविषयाणां चर्चा कुर्वन्ति तथापि निर्वाचनानां समीपगमनेन एतेषु समूहेषु राजनैतिकचर्चा अपि आरभ्यन्ते। शिमलामण्डले ४१२ पंचायताः सन्ति। प्रत्येकस्मिन् पंचायते २०० तः ३०० जनानां समूहाः निर्मियन्ते। एवं चर्चा आरभ्यते व्हाट्सएप्प-समूहस्य आरम्भः प्रातःकाले शुभप्रभात, सुप्रभातम् इत्यादिभिः सन्देशैः यथासाधारणं भवति। अपराह्णे राजनैतिकसन्देशाः आरभ्यन्ते।

पंचायतस्य केनचित् विकासकार्यस्य विषये चर्चाः आरभ्यन्ते। ततः एतेन स्थानीयनेतृणां मध्ये आरोपाः, प्रति-आरोपाः च भवन्ति। एतेषु व्हाट्सएप्प-समूहेषु वरिष्ठपञ्चायतसदस्याः अपि च युनः अपि सन्ति। एतासु चर्चासु युनः उत्साहेन भागं गृह्णन्ति, रात्रौ ११ वा १२ वादनपर्यन्तं वा वादविवादाः प्रचलन्ति।

मतदातासूचीनिर्माणे अभ्यर्थिनः सक्रियभूमिकां निर्वहन्ति

जिलाप्रशासनेन मतदातासूचीनां प्रारम्भिकप्रारूपं प्रकाशितम्। मतदातासूची न सूचीकृतानां नाम योजयितुं निर्वाचनं प्रतियोग्यन्तः अभ्यर्थिनः सक्रियभूमिकां निर्वहन्ति। पंचायतनिर्वाचने प्रत्येकं मतं गण्यते, प्रत्येकः अभ्यर्थी च एतत् सुनिश्चितं कर्तुम् इच्छति यत् कोऽपि मतदानं न त्यजति। अभ्यर्थिनः सर्वेषां अभ्यर्थीनां सूचीं पूर्वमेव निर्मायन्ति, तेषां कृते मतदानस्य सम्भावनायाः मतदातृणां संख्यायाः अनुमानं कुर्वन्ति। कोऽपि मतदानं न त्यजति इति सुनिश्चित्य एतेषां मतदातृणां नाम मतदातासूचौ योजयितुं अभ्यर्थिनः अपि प्रमुखा भूमिकां निर्वहन्ति।

मृतकानां परिवारेभ्यः प्रधानमन्त्रिणा स्वकीया सम्वेदना प्रकटिता

प्रधानमन्त्रिणा नरेंद्रमोदिना अस्यां दुर्घटनायां जातेषु मृत्युषु दुःखः प्रकटितः अस्ति। एकस्मिन् सामाजिक-संदेशे, श्रीमोदी अकथयत् यत् अनया घटनया तेन अत्यन्तं दुःखम् अनुभूतम् अस्ति सहैव मृतकानां परिवारेभ्यः अपि प्रधानमन्त्रिणा स्वकीया सम्वेदना प्रकटिता अस्ति। राजस्थानस्य मुख्यमंत्री भजन-लाल-शर्मा व्रणितेभ्यः उचितं चिकित्सावैविध्यं प्रदातुम् आश्वासनं प्रायच्छत्। सवाई-मान-सिंह-चिकित्सालयस्य यात्रां विधाय अनन्तरं, मुख्यमंत्री एक्स इत्यत्र एकं संदेशं प्रकाशयन् अकथयत् यत् स्थितिः निरन्तरं अवलोक्यते।

भारतेन विश्व-पैरा-एथलेटिक्स चैपियनशिप इत्यस्मिन् क्रीडाद्वन्द्वे षट् स्वर्णपदकान् नव-रजतपदकान्, सप्त-कांस्यपदकान् समेत्य द्वाविंशति-पदकैः सह स्वकीयम् अभियानं सुसम्पन्नम्

हिमसंस्कृतवार्ताः - भारतेन नवदिल्ल्याम् आयोजिते विश्व-पैरा एथलेटिक्स चैपियनशिप इत्यस्मिन् क्रीडाद्वन्द्वे द्वाविंशति-पदकैः सह स्वकीयम् अभियानं सुसम्पन्नम् येषु षट् स्वर्णपदकानि नव-रजतपदकानि, सप्त-कांस्यपदकानि च सम्मिलितानि सन्ति। जवाहरलाल नेहरू स्टेडियम् इत्यत्र अंतिम-दिवसे सप्त-भारतीय-क्रीडकाः भागम् अभजन्। सिमरन शर्मा इत्यनया द्विशतं मीटरमितस्य टी-द्वादश इत्यस्मिन् क्रीडावर्गे रजतपदकं प्रीतिपालः इत्यनया च शतमीटरमितस्य टी-पञ्चत्रिंशत् इत्यस्मिन् क्रीडावर्गे रजतपदकं विजितम्। द्वयोरेव अस्य संस्करणस्य द्वितीयं पदकम् अस्ति। पैरालंपिक क्रीडिका नवदीपः इत्यनेन करभाल-प्रक्षेपणस्य F-एकचत्वारिंशत् इत्यस्मिन् वर्गे रजतपदकं संदीपः इत्यनेन च द्विशतमीटरमितस्य टी-चतुश्चत्वारिंशत् वर्गे कांस्यपदकं विजितम् अस्ति।

Kullu Dussehra - भगवान् नृसिंहः ढालपुरे सुरक्षासूत्रं बद्धवान्, गडसा उपत्यकायाः देवताः शोभायात्रायां सम्मिलिताः

देशस्य विश्वस्य च जनाः अस्य शोभायात्रायाः साक्षिणः अभवन्। अन्ताराष्ट्रीयदशहरा-उत्सवस्य चतुर्थे दिने भगवतः नृसिंहस्य तृतीया शोभायात्रा आरब्धा। स्वर्ण-रजत-आभूषणैः अलङ्कृताः सैन्ज-उपत्यकायाः देवताः रक्षणसूत्रं बद्ध ढालपुरस्य प्रदक्षिणे भगवता नृसिंहेन सह गतवन्तः। अत्र देवानां अद्वितीयः, अलौकिकः, दिव्यः च संगमः अन्यराज्येभ्यः जनान् भक्ति-उत्साहं प्रति आकर्षितवान्। रविवासरे गडसा उपत्यकायाः देवताः शोभायात्रायां भागं गृहीतवन्तः।

पुलिसकर्मचारिणः शोभायात्रायाः नेतृत्वम् अकुर्वन्,

तदनन्तरं भगवतः नृसिंहस्य अश्वः, तदनन्तरं शोभायात्रायां भागं गृह्णन्तः देवानां वाद्ययन्त्रकारः, तदनन्तरं च भगवतः नृसिंहस्य शिविका, देवता च उभयतः अनुवर्तिताः। शोभायात्रा राज्ञः चाननीतः आरब्धा, अस्पतालद्वारा, पुरातनं एसबीआई-प्राङ्गणं, सम्पूर्णं ढालपुरे देवानां अस्थायीशिविराणि च गत्वा राज्ञः चाननी इत्यत्र समाप्ता प्रतिदिनं विभिन्नकोठीनां देवताः शोभायात्रायां भागं गृह्णन्ति। नृसिंहभगवतः शोभायात्रायां देवताः

स्वकोठी-अनुसारेण भागं गृह्णन्ति। तृतीयायां शोभायात्रायां सैन्ज उपत्यकायाः सप्तदेवताः भागं गृहीतवन्तः। तेषु भृगुऋषिः आशणी, जमलुऋषिः हवाई, जमलुऋषिः सीस, जमलुऋषिः उडसु, गौतमऋषिः मनिहार, लक्ष्मीनारायणः जेष्ठा, नर्जयाः देवता च्यवनऋषिः च आसन्।

वर्षेभ्यः अनुपालिता भवति परम्परा

१६६० तमे वर्षे आरब्धस्य कुल्लुदशहरा-उत्सवस्य परम्परा न न्यूनीकृता, अस्मिन् युगे अपि महता उत्साहेन आयोज्यते। न केवलं शतशः, अपितु सहस्राणि जनाः कुल्लुनगरे अन्ताराष्ट्रीयदशहरामहोत्सवे भगवतः नृसिंहस्य शोभायात्रायाः साक्षिणः भवन्ति। अस्मिन् समये अपि देशस्य सहस्राणि जनाः आगताः सन्ति।

लेखकाः किं वदन्ति

प्रख्यातः लेखकः डॉ. सूरतठाकुरः कथयति यत् दशहरापर्वणि भगवान् नरसिंहः अष्टादश करडूसौहानां (अठारह करडू सौह) प्रदक्षिणं कृत्वा रक्षात्मकं सूत्रं बध्नाति। नरसिंहस्य शोभायात्रायाः प्राचीनकालात् एव विशेषं महत्त्वं वर्तते। अद्यत्वेऽपि परम्परा प्रचलति। प्रतिदिनं विभिन्नकोठी-फाटी-देवताः शोभायात्रायां भागं गृह्णन्ति।

हिमसंस्कृतवार्ताः - कुल्लुः।

भगवतः नरसिंहस्य सार्धैकहोरायाः शोभायात्रा ढालपुरे रक्षणसूत्र-बन्धनम् अकरोत्। न केवलं कुल्लुतः अपि तु

केन्द्रेण आपदा-पीडितेभ्यः पीएम-आवास- योजना- ग्रामीणस्य अन्तर्गतं 1,633 गृहाणि अनुमोदितानि

हिमसंस्कृतवार्ता: - **शिमला।** हिमाचलप्रदेशे प्रचण्डवृष्टिः, जलप्रलयः, भूस्खलनं, मेघविस्फोटः इत्यादिभिः आपद्भिः प्रभावितानां परिवाराणां कृते आश्रयं दातुं केन्द्रसर्वकारेण प्रमुखः निर्णयः कृतः। ग्रामीणविकासमन्त्रालयेन प्रधानमन्त्री आवासयोजना-ग्रामीणस्य (PMAY-G) अन्तर्गतं राज्यस्य कृते १६३३ गृहनिर्माणस्य अनुमोदनं कृतम् अस्ति। आपदाप्रभावितपरिवाराणाम् पुनर्वासार्थं सहायतार्थं एतद् अनुमोदनं विशेषपरियोजना अस्ति। केन्द्रीयग्रामीणविकासमन्त्रालयस्य आदेशानुसारं २०२५-२६ वित्तवर्षे एतद् अनुमोदनं प्रदत्तम् अस्ति। आवासप्लस-२०२४ सचल-अनुप्रयोगस्य माध्यमेन प्रभावितपरिवाराणाम् नामानां पञ्जीकरणं भविष्यति। PMAY-G मार्गदर्शिकांनुसारं पात्रतायाः सत्यापनम् भविष्यति। अस्मिन् ते परिवाराः अपि समाविष्टाः भविष्यन्ति येषां गृहाणि पूर्वं PMAY-G इत्यस्य अन्तर्गतं निर्मिताणि आसन् परन्तु प्राकृतिक आपदि नष्टाः अभवन्। केन्द्रसर्वकारेण राज्यसर्वकाराय निर्देशः दत्तः यत् लक्ष्यविनियोगतिथितः एकमासान्तरे पात्रलाभार्थीप्रविष्टयः समये पूर्णाः भवेयुः अपि च, गृहाणाम् अनुमोदनं च एकमासाभ्यन्तरे सुनिश्चितं

भवतु।

एतेन अनुमोदनेन हिमाचलप्रदेशे शतशः आपदाप्रभावितपरिवारेभ्यः आश्रयं प्राप्यते, तेभ्यः सुरक्षितं आवासं च प्रदास्यते। ग्रामीणविकासमन्त्रालयेन उक्तं यत् एतेन पीएमएवाई-जी मार्गदर्शिकायाः प्रावधानानाम् अनुपालनं करणीयम्। राज्यं पात्रप्रभावितपरिवारानाम् विवरणं प्राप्तुं शक्नोति येषां नाम एसईसीसी 2011 इत्यस्य स्थायी प्रतीक्षासूची तथा PMAY-G इत्यस्य आवास प्लस 2018 सर्वेक्षणे न समाविष्टं भवति, तेषां कृते आवास प्लस 2024 पटलम् उद्घाटयितुं अनुमोदनं प्रदत्तम् अस्ति। अपि च, राज्यं PMAY-G विशेषपरियोजनायाः अन्तर्गतं पात्रप्रभावितलाभार्थिनां पञ्जीकरणप्रक्रियां निरन्तरं कर्तुं अनुमतिं दातुं निर्णयः कृतः, यतः आवास 2024 सर्वेक्षणसूचीं अद्यतनीकर्तुं सर्वेक्षणं पूर्वमेव सम्पन्नम् अस्ति। राज्यसर्वकाराय तेषां पात्रलाभार्थिनां कृते विशेषपरियोजनायाः अन्तर्गतं गृहं स्वीकृत्य अपि अनुमतिः अस्ति येषां कृते पूर्वं पीएमएवाई-जी-अन्तर्गतं सहायता (एकं वा अधिकं वा किंस्तु) मुक्तं कृतम् आसीत् परन्तु येषां गृहाणि प्राकृतिकविपत्त्याः कारणेन नष्टानि सन्ति। ग्रामीणविकासमन्त्रालयेन उक्तं यत् राज्यसर्वकारेण एतत् सुनिश्चितं कर्तव्यं यत् विशेषपरियोजनायाः लाभार्थिनः PMAY-G मार्गदर्शिकायाः अनुसारं विहिताः भवन्ति तथा च पात्रलाभार्थीनां प्लस 2024 सचल-अनुप्रयोगस्य माध्यमेन सम्पन्नं भवति। आवास प्लस २०२४ सचल-अनुप्रयोगस्य माध्यमेन पात्रपरिवारानाम् प्रविष्टिः कर्तुं आवश्यकः कार्यविधिः करणीयाः तथा च PMAY-G इत्यस्य अन्तर्गतं प्रारम्भिकसमयान्तरे अर्थात् लक्ष्यस्य आवंटनस्य तिथ्याः एकमासस्य अन्तः गृहाणाम् अनुमोदनं करणीयम्।

जनपदशतरंज प्रतियोगितायाः कृते बड़ाई विद्यालयस्य नितिनः चयनितः - दीप शास्त्री

नगरोटा बगवां खण्डस्य प्रायः सर्वे विद्यालयाः बरोहस्य शासकीय-वरिष्ठ -माध्यमिकविद्यालये १४ वर्षाभ्यन्तरस्य छात्राणाम् एकदिवसीयक्रीडाप्रतियोगितायां भागं गृहीतवन्तः। यत्र बड़ाईक्षेत्रस्य शासकीयमाध्यमिकविद्यालयस्य नितिनचौधरी शतरंजप्रतियोगितायां उत्तमं प्रदर्शनं कृत्वा स्वस्य खण्डं जित्वा अधुना जिलास्तरीयशतरंजप्रतियोगितायां स्वकौशलं प्रदर्शयिष्यति। स्थानीयशिक्षकः दीपकुमारशास्त्री अवदत् यत्, "अयं बालकः पूर्वमेव जिलास्तरीयस्पर्धासु क्रीडितः अस्ति। मम विश्वासः अस्ति यत् भविष्ये अयं बालकः बहुदूरं गमिष्यति। तस्य प्रदर्शनं दृष्ट्वा सम्पूर्णं विद्यालये ग्रामे च सुखस्य तरङ्गः वर्तते।

डाण्डिया-गरबा रासयोः नर्तकाः आनन्देन नृत्यम् अकुर्वन्

हिमसंस्कृतवार्ता:- कर्णपुरनगरम्। कर्णपुरनगरे फूलबाग यूनिनयन-क्लब-सभागारे रविवारस्य रात्रौ "डांडिया" एवं गरबा-रासे युवत्यः-युवकाः नृत्यम् अकुर्वन्। एषः कार्यक्रमः 'श्री दोसरवैश्य- बालगोपालमण्डलेन आयोजितः। हास्यकलाकारः अत्र अवस्थी, सांसदः रमेश अवस्थी च मुख्यातिथिः आस्ताम्, विशिष्टातिथिः भाजपा व्यापार प्रकोष्ठस्य कर्णपुर-बुन्देलखण्ड क्षेत्रस्य क्षेत्रीयसंयोजकः विनोद गुप्तः अपि आगतवान्। गरिमा श्रीवास्तवः, पारस अवस्थी च कार्यक्रमस्य सञ्चालनम् अकुरुताम्। अस्मिन् अवसरे विधायकः अमिताभ वाजपेयी, मण्डलस्य अध्यक्षः मनोजगुप्तः, विद्यासागरगुप्तः, महेन्द्रगुप्तः, सीतारामगुप्तः, अजयगुप्तः, गोपाल दोसरः, राहुलः, सोनूः, अङ्कुरः, रामगोपालगुप्तः, आदित्यनारायण गुप्तः इत्यादयः अपि उपस्थिताः आसन्।

Sanjauli Masjid Case - संजौली मस्जिदप्रकरणे जिलान्यायालयः ३० दिनाङ्के निर्णयं श्रावयिष्यति

हिमसंस्कृतवार्ता: - **शिमला।** संजौलीमस्जिदप्रकरणस्य सोमवासरे अतिरिक्तजिलान्यायाधीशस्य-२ यजुवेन्द्रसिंहस्य न्यायालये श्रवणम् अभवत्, न्यायालयेन ३० अक्टोबर् दिनाङ्के निर्णयः दातुं निर्णयः कृतः। नगरनिगम-आयुक्तस्य निर्णयं जिलान्यायालये आह्वानं दत्तम् अस्ति। आयुक्तन्यायालयेन संजौलीमस्जिदस्य अधः तलद्वयं अवैधं घोषितं कृत्वा तेषां ध्वंसनस्य आदेशः दत्तः आसीत्। अस्य निर्णयस्य मुस्लिमपक्षेण न्यायालये आह्वानं कृतम् अस्ति। परन्तु उपरितनत्रयतलस्य ध्वंसनस्य आदेशः पूर्वमेव निर्गताः सन्ति। नगरनिगमस्य आयुक्तस्य भूपेन्द्र-अत्रिः इत्यस्य न्यायालयेन मे-मासस्य तृतीये दिनाङ्के निर्णयः दत्तः, यस्य आह्वानं वक्फमण्डलेन कृतम्

अस्ति। नगरनिगम- न्यायालयेन मस्जिदस्य अधोतलद्वयस्य ध्वंसनस्य आदेशः दत्तः। अस्मिन् विषये न्यायालयस्य श्रवणं प्रचलति। पूर्वं मस्जिदस्य त्रयाणां तलानां ध्वंसनस्य निर्णयः गतवर्षस्य अक्टोबर्-मासस्य ५ दिनाङ्के एव दत्तः आसीत्, यस्मिन् मस्जिद-समित्या उपरितन-तलद्वयस्य ध्वंसनं प्रायः सम्पन्नम् अस्ति। संजौली-मस्जिद-विवादः युनां ताडनेन, हिन्दु-सङ्घटनानां च विरोधं कृत्वा उत्पन्नः। ११ सितम्बर् दिनाङ्के संजौली मस्जिदसमित्या अवैधः इति मन्यमानस्य भागस्य ध्वंसनस्य प्रस्तावः कृतः। गतवर्षस्य अक्टोबर्-मासस्य ४ दिनाङ्के नगरनिगम-न्यायालयेन मस्जिदस्य त्रयाणां तलानां ध्वंसनस्य अनुमतिः दत्ता। अधुना जिलान्यायालये लम्बितस्य प्रकरणस्य निर्णयः ३० अक्टोबर् दिनाङ्के भविष्यति।

पुरातनवृत्त्यर्थं दिल्लीनगरे सर्वेभ्यः राज्येभ्यः ५ लक्षकर्मचारिणः विशालसभां कुर्वन्तः सन्तः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शास्त्री अधरः, उत्कलप्रदेशः। (कला) योजना २००५ तमे वर्षे केन्द्रसर्वकारेण कार्यान्विता, राज्यसर्वकाराः अपि तस्य अनुसरणं कृतवन्तः, क्रमेण तस्याः व्याप्तिः वर्धितवन्तः। छत्तीसगढ, राजस्थान, हिमाचलप्रदेश, झारखण्ड, उत्तराखण्ड समेत केषुचित् राज्येषु तत् समाप्तं कृत्वा पुरातन वृत्तियोजनां कार्यान्वितं इति हृदयविदारकं भवति। अन्येषु केषुचित् राज्येषु, सर्वकाराश्च अपि स्वराज्येषु तस्य कार्यान्वयनार्थं महतीं घोषणां कृतवन्तः। एतावता केन्द्रसर्वकारः अस्य विषये उदासीनतां धारयति।

यतः आगामिन नभम्बरमासे केषुचित् राज्येषु निर्वाचनं भविष्यति, अतः केन्द्रसर्वकारः महत् निर्णयं कर्तुं शक्नोति। देशस्य सर्वे कर्मचारिणः नूतनवृत्तियोजनायाः विरोधार्थं दिल्लीनगरस्य रामलीला क्षेत्रं गतवन्तः, नवीनतमस्रोताः च सूचयन्ति यत् ओडिशासर्वकारः राज्यकर्मचारिणां कृते पुरातनवृत्तियोजनायाः कार्यान्वयनविषये अपि चिन्तयति। आगामिदिनेषु राज्यसर्वकारेण सर्वसङ्घटनानां कृते माननीयमुख्यमन्त्रिणः पुरा वृत्तिं कार्यान्वितुं अनुरोधः कृतः।

अश्विनपौर्णिमा....

षोडशकलया भाति
नभसि पूर्णचन्द्रमा ।
अमृतं संस्रते सोमात्
ओषधीषं नमो नमः ।
श्रद्धया कुर्वते सर्वे
लक्ष्मीकुबेरपूजनम् ।
मोदेनामृतपानं वै
मित्रैश्च सह बन्धुभिः ।
परिभ्रमति रात्रौ वै
द्रष्टुञ्च जागृतम्बुजा ।
धनमलौकिकं यच्छेत्
तमिति मान्यता सदा ।
सौन्दर्यस्य प्रमाणन्तु
लोकेऽस्मिन् चंद्रमा सदा ।
दीयते कविभिस्तस्य
उपमा रमणीमुखम् ।

स्वसृष्ट्या प्रियभ्राता च
बालानां प्रियमातुलो ।
बन्धुस्सखा सर्वेषां स
दुःखार्तीनां तमोपहः ।।
सर्वभाषासु काव्येषु
गीतेषु नाटकेषु च ।
वर्ण्यविषयरूपेण
चन्द्र एव विराजते ।।
प्रभां प्रभाकरात् प्राप्य
नितरां शीतलशशिः ।
तस्मादेव स सर्वेषां
हृदि विराजते सदा ।।
शीतला वैखरी लोके
सुधांशुवत् भवेद् सदा ।
सिञ्चेत् मधुर वाण्या तु
पीडार्तीनां मनस्सदा ।।
मानसीदीक्षितः ।

गुर्जरराज्ये प्रतिभाशाली छात्रा मर्मी निलेश शुक्ला कच्छप्रान्तस्य गौरवम्

वार्ताहरः - डॉ. नरेन्द्र राणा। Online संस्कृतशिक्षणम् समूहः (जगदीश डाभी द्वारा संचालितः) इत्यस्याः ब्राण्ड-एम्बेस्डर् गुजरातस्य भूजप्रान्तस्य च प्रतिभाशाली छात्रा मर्मी निलेश शुक्ला गुजरातराज्यपालः आचार्य देवव्रतजी इत्यस्मात् आङ्ग्लभाषायां एम. ए. स्वरूपपदकं प्राप्य कच्छस्य तस्याः समुदायस्य च गौरवं वर्धितम् ।

गणेशाय नमामि

विघ्नहर्त्रे नमस्तुभ्यं मङ्गलाय शुभाय च ।
मे कार्यं निर्विघ्नं कुरु गणेशाय नमामि ते ।।१।।
मूषकवाहनं वन्दे लम्बोदरं गजाननम् ।
हस्ते पाशं चाङ्कुशं च वरमुद्रां च मोदकम् ।।२।।
ज्ञानदं बुद्धिदं नित्यं शान्तिदं सुखदं प्रभो ।
सर्वविघ्नहर्त्रे देवं वन्दे त्वां गणनायकम् ।।३।।
गजाननं वक्रतुण्डं लम्बोदरं महोदरम् ।
सर्वलोकप्रसिद्धं त्वां नमामि विघ्ननाशकम् ।।४।।

• डॉ. महिमा शुक्ला

प्रतिरविवासरं संस्कृतभारती हरियाणा (न्यासः) एवं स्वामिदयानन्द- सरस्वतीपीठस्य संयुक्ततत्त्वावधाने संस्कृतपठनकेन्द्रस्य कक्षा

हिमसंस्कृतवार्ताः। सप्ताहस्य प्रतिरविवासरं संस्कृतभारती हरियाणा (न्यासः) एवं स्वामिदयानन्दसरस्वतीपीठस्य संयुक्ततत्त्वावधाने आयोजितस्य संस्कृतपठनकेन्द्रस्य कक्षा संजाता। कार्यक्रमेऽस्मिन् सर्वप्रथमं सरस्वतीमातुः समक्षं दीपं प्रज्वाल्य डॉ. सुमन रानी स्वस्य पाठनं प्रारब्धवती। संस्कृतभारत्याः सरलशैल्यां पाठनं छात्रेषु रुचिं सम्पादयति। पाठनशैलीं दृष्ट्या विद्यालयस्य सर्वे शिक्षकाः छात्राश्च प्रसन्नाः आसन्। सुमनमहोदया साप्ताहिकीं कक्षां स्वीकरोति। अवसरेऽस्मिन् अशोकबुचोलीमहोदयोऽपि अस्य कार्यक्रमस्य प्रशंसामकरोत्। तेनोक्तम् यत् बालानां संस्कारार्थं एतादृशाः कार्यक्रमाः अत्यन्तावश्यकः सन्ति। राष्ट्रस्य कर्णधाराः एते बालाः एव सन्ति। एते बालाः एव भविष्ये राष्ट्रस्य उन्नायकाः भविष्यन्ति। विद्यालयस्य प्रधानाचार्योऽपि उक्तवान् यत् संस्कृतभाषां विना संस्कृतेः संस्काराणां च कल्पनापि न भवितुमर्हति। संस्कृतेन विना एकस्य सभ्यसमाजस्य निर्माणं न भवितुमर्हति। अतः सर्वेभ्यः संस्कृतभाषा अनिवार्या वर्तते। अन्ये शिक्षकाः अपि स्वविचारान् प्रकटीकृतवन्तः। कार्यक्रमेऽस्मिन् प्राचार्यः श्रीमान् ओम कुमारः, सुशीला, राजीवः, राजेशः यादवः, भुनेशशर्मा, ललित कुमारः, कर्णसिंहः, आरतीशर्मा, अजीतः, विजयसिंहः, पूनमः, सीमा, सेवासिंहः, राधेश्यामः, सत्यबीरः, अनिलः, वेदः, सुधीरः, शोधार्थी मनीषा इत्यादयः बहवः अध्यापकाः उपस्थिताः आसन्।

हिमसंस्कृतवार्ताः

अद्यतनः 'अध्येता'

इत्यस्य वार्ता-संवादः

नन्दिनी- नमो वः। अद्यतने 'अध्येता' इत्यस्य वार्ता-कार्यक्रमे स्वागतं करोमि। नमस्ते काव्ये। अद्य काः नूतनाः वार्ताः सन्ति?

काव्या - नमस्ते नन्दिनी। प्रथमं, वार्ता अस्ति यत् जयपुरे 'एस.एम.एस.' चिकित्सालये भीषणम् अग्नि-काण्डम् घटितम्। तत्र षट् गम्भीर-स्थित-रोगिणः मृताः, तथा च पञ्च गम्भीरतया आहताः। सुरक्षा-नियमेषु शिथिलतां प्रति जनानां महान् रोषः अस्ति।

नन्दिनी- एषा वार्ता दुःखदा अस्ति, यत् चिकित्सालये अपि सुरक्षा-अभावः। अतः, द्वितीय-वार्ता का अस्ति?

काव्या - आम्, सा वार्ता वस्तुतः शोचनीया। अग्रिमा वार्ता अस्ति यत् पाक-अधिकृतं काश्मीरं पुनः प्राप्तव्यम् यतो हि तत्र अशान्तिः व्याप्ता अस्ति इति राष्ट्रीय-स्वयंसेवक-सङ्घ-प्रमुखेन मोहनभागवतेन कथितम्।

नन्दिनी- 'पाक-अधिकृतं काश्मीरं' प्रति अस्य कथनस्य महत्त्वं बहु अधिकम् अस्ति। अनन्तरं का वार्ता अस्ति?

काव्या - आम्, तेषां वचनं राष्ट्रिय-भावनां प्रकाशयति। अग्रे, विदेश-मन्त्री जयशङ्करः कथितवान् अस्ति यत् अमेरिका-देशेन भारतस्य 'सीमा-रेखाः' सम्मानयितव्याः, तथा च उभयोः कृते कश्चन 'समाधान-मार्गः' अन्वेषणीयः इति।

नन्दिनी- जयशङ्करस्य कथनं भारतस्य विदेश-नीतेः स्पष्टतां दर्शयति। अन्तिमा वार्ता का?

काव्या - सत्यम्। भारतीय-कूटनीतिः दृढा अस्ति। अन्तिमा वार्ता अस्ति यत् मुख्य-निर्वाचन-आयुक्तेन उक्तम् यत् बिहार-राज्यस्य विधानसभा-निर्वाचनानि नवम्बर-मासस्य द्वाविंशतितमात् दिनांकात् पूर्वम् एव भविष्यन्ति इति।

नन्दिनी- धन्यवादः काव्ये, अद्यतनीनां वार्तानां विषये ज्ञापयितुम्। सर्वेभ्यो श्रोतृभ्यः अपि धन्यवादः। श्वः पुनः मिलामः।

ईदर-धीरजः, हैदराबादः

"लौकिकन्यायकोशः" (३२२) "अरुणान्यायः"

अयं मीमांसाशास्त्रस्य न्यायः। अर्थैकत्वे द्रव्यगुणयोः ऐककर्म्यात् नियमः स्यात् इति मीमांसासूत्रे अयं न्यायः संप्राप्तः। अरुणया पिङ्गाक्ष्या एकहायन्या सोमं क्रीणाति {तैत्तिरीयसंहिता ६-१-१-६-७} इत्यस्य वाक्यस्य महती चर्चा शबरस्वामिना भाष्ये कृता। यदा बहूनां गुणानां संबन्धः एकेन द्रव्येण सह दर्शितः भवति एक एव विधिः {क्रिया वा} उद्दिष्ट भवति तदा सर्वे गुणाः एकमेव द्रव्यं पदार्थं वा दर्शयन्ति इति मीमांसाशास्त्रस्य नियमः। अयं न्यायः तं नियमम् आधारीकृत्य प्रवर्तते। द्रष्टव्यम्-- जैमिनि सूत्रं ३-२-१२, याज्ञवल्क्यटीका ३-२०५।

डा. वर्षा प्रकाश टोणगांवकर
पुणे / महाराष्ट्रम्

शून्यात् शतकम्- राष्ट्रीयस्वयंसेवकसंघः (RSS)

डॉ. मुकेशशर्मा सहायकाचार्यः,

शिक्षाशाखा-विद्याशाखा, केन्द्रीयसंस्कृत-
विश्वविद्यालयः वेदव्यासपरिसरः बलाहरः हि.प्र।

भारतस्य यशस्विनः प्रधानमन्त्री

उक्ताः

“राष्ट्रीयस्वयंसेवकसंघस्य शताब्दीवर्षस्य
साक्षिणः भवितुं वर्तमानयुगस्य

स्वयंसेवकानां कृते महान् सौभाग्यं
भवति” । एते शब्दाः स्वयंसेवकान्

प्रेरयन्ति, स्फुरयन्ति च। राष्ट्रचेतनां

जागरयन्तः ये आन्दोलनाः सक्रियाः सन्ति,
तेषु राष्ट्रीयस्वयंसेवकसंघस्य स्थानम्

अद्वितीयम् अस्ति। सः केवलं संगठनम् न,
अपि तु एकः विचारः, एकः संस्कारः, एकः

सांस्कृतिकजागरणस्य प्रवाहः च अस्ति।
ख्रिष्टाब्द 1925 तमे वर्षे नागपुरनगरे अस्य

स्थापना अभवत्। प्रायशः द्विसहस्रवर्षपर्यन्तं
भारतः दास्यबन्धनेन बद्धः आसीत्।

विदेशीशासनं न केवलं राजनैतिकस्वातन्त्र्यं
हरितवान्, अपि तु भारतीयसमाजस्य

आत्मानं विभक्तुं प्रयत्नं कृतवान्। समाजे
शनैः-शनैः सांप्रदायिकता, जातिभेदः,

सामाजिकविषमता च प्रगाढरूपेण व्यापिता
अभवत्। एतस्मिन् विषमसमये डॉ.

हेडगेवार-महाशयः अनुभवत् यत् यदि
समाजे जागरणं आनितव्यम्, तर्हि केवलं

राजनैतिकसंघर्षः पर्याप्तः न, अपितु
सांस्कृतिक-सामाजिकचेतनायाः

सुदृढीकरणम् अपि आवश्यकम्।
राष्ट्रीयस्वयंसेवकसंघस्य

स्थापनायाः मूलविचारः आसीत्-
संस्कृतसांस्कृतिकपरम्पराणां संरक्षणं तासां

परम्पराणां सम्वाहकानां हिन्दूजनानां संगठनं
जागरणञ्च। संघः मन्यते यत् भारतदेशस्य

दास्यावस्थायाः मुख्यं कारणम् आसीत्
हिन्दूसमाजस्य असंगठनम्। हिन्दूसमाजः

जाति-वर्ण-भाषा-प्रान्त्यादिषु च विभक्ताः
आसन्, अनेन कारणेन भारतं दुर्बलं जातम्।

संघः अनुभवं कृतवान् यत् देशः सशक्तः,
कर्तव्यनिष्ठः जागृतः भवेत् अनेन कृते

सर्वप्रथमं हिन्दूसमाजं एकसूत्रे बन्धनीयः।
एवमेव एषः विचारः संघस्य यात्रायाः

आधारः अभवत्। संघः स्वदिशां
राजनैतिकमञ्चात् न निर्धारितवान्, अपि तु

समाजसंगठनस्य मार्गं

स्वीकृतवान्। हिन्दूसमाजं एकसूत्रेबन्धनाय

संघे शाखायाः प्रारूपम् आगतम्। शाखाः
केवलं क्रीडायाः वा व्यायामस्य केन्द्राणि न,

अपितु अनुशासनस्य, चरित्रनिर्माणस्य,
राष्ट्रभक्तेः च विद्यालयरूपेण विकसिताः।

संघस्य लक्ष्यं समाजे अनुशासनस्य,
एकतायाः, राष्ट्रभक्तेः च भावं जागरयितुम्

आसीत्। अस्य प्रयोजनं तादृशान्
नागरिकान् निर्माणयितुं यः चरित्रवान्,

सेवाभावी, संगठितश्च स्यात्, ये च
भारतीयसंस्कृतिं परम्परां च स्वजीवने

अनुसरन्ति। एषा भूमिका अद्यापि तावत् एव
प्रासंगिका अस्ति, यतोहि स्वातन्त्र्यस्य

78वर्षानन्तरमपि भारते हिन्दूसमाजस्य
एकीकरणस्य, सुसंस्कृतनिर्माणस्य,

संगठितकरणस्य च आवश्यकता अस्ति।
संघस्य स्थापना च पृष्ठभूमिः

राष्ट्रीयस्वयंसेवकसंघस्य स्थापना
विजयदशमीदिवसे सप्तविंशतितमे दिनाङ्के

सितम्बरमासस्य सन् 1925 तमे वर्षे
नागपुरनगरे अभवत्। तस्मिन् समये

भारतदेशः अनेकाभिः समस्याभिः पीडितः
आसीत्। आङ्ग्लशासनं भारतीयसमाजं

दुर्बलयितुं शिक्षायां, राजनैतिके, सामाजिके
च क्षेत्रे फूटं संवर्धयामास। समाजः

जातिभेदेन विभक्तः आसीत्, विदेशीशक्तिः
च तं विभाजनं अधिकं गम्भीरं कर्तुं प्रयत्नं

कृतवती। डॉ. केशवबलिराम-हेडगेवार-
महाशयः, यः स्वयम् कांग्रेसनामकसंस्थायां

सक्रियः कार्यकर्ता आसीत्, अनुभवत् यत्
स्वातन्त्र्यसङ्ग्रामस्य शक्तिः केवलं राजनैतिके

क्षेत्रे सीमिता न भवेत्। यदि समाजः
असंगठितः तर्हि स्वातन्त्र्यमपि स्थायि न

भविष्यति। सः अपि अवलोकयत् यत् 1857
तमे वर्षे प्रथमस्वातन्त्र्यसङ्ग्रामः असफलः

अभवत्, कारणं तु समाजः असंगठितः
आसीत्। भिन्नजातयः भिन्नवर्गाश्च स्वस्वार्थाय

युध्यन्तः आसन्, किन्तु व्यापकः
राष्ट्रीयदृष्टिकोणः अभावः आसीत्। एषः

ऐतिहासिकानुभवः एव तं प्रेरितवान् यत्
“एकं तत्सदृशं संगठनं भवेत्, यत् व्यक्तेः

समाजस्य च चरित्रनिर्माणं कर्तुं समर्थं
स्यात्।” अतः संघस्य स्थापना न

राजनैतिकमहत्वाकाङ्क्षायै, किन्तु
सांस्कृतिकराष्ट्रवादस्य आधाररचनायै

अभवत्। एतस्मिन् पृष्ठभूमौ संघः लक्ष्यं
निर्धारितवान् — “व्यक्तेः विकासः समाजस्य

राष्ट्रस्य च शक्तिरूपेण परिणमेत्।”
शाखाप्रणालीद्वारा शारीरिक-मानसिक-

नैतिकशिक्षणं दत्त्वा अनुशासितं संगठितं
चरित्रवन्तं समाजं निर्मातुं प्रमुखं लक्ष्यं

जातम्।

भला हो जिसमे देश का
ओ काम सब किए चलो

संघस्य मूलदर्शनम्

संघस्य दर्शनं त्रिषु स्थम्भेषु
प्रतिष्ठितम् अस्ति — राष्ट्रं

प्रथमम्, स्वयंसेवा, तथा
सांस्कृतिकैकात्मता।

संघः मन्यते यत् व्यक्तेः जीवनं
तावत् एव सार्थकं भवति यावत् सः

राष्ट्राय उपयोगी भवति।
व्यक्तिः स्वार्थाय न कार्यं करोतु,

अपि तु समाजस्य राष्ट्रस्य च
हिताय कर्म कुर्यात्। एषा

भावना शाखासु निरन्तरं
संस्काररूपेण विकसितः।

“स्वयंसेवा” केवलं
सामाजिककार्यरूपेण न दृष्टव्या,

किन्तु जीवनस्य आदर्शरूपेण।
संघस्य स्वयंसेवकाः सर्वासु

परिस्थितिषु सेवायाः प्रधानत्वं
ददति - चाहे प्राकृतिकआपदाः

सन्तु, शिक्षायाः प्रसारः,
स्वास्थ्यसेवा, वा

समाजसंगठनम्। सेवायाः
माध्यमेन संघः इदं संदेशं दत्ते

यत् राष्ट्रोत्थानः केवलं शासनस्य
न दायित्वम्, प्रत्युत समाजस्य

सर्वेषां नागरिकानां कर्तव्यम्।
सांस्कृतिकैकात्मता संघस्य

तृतीयः आधारः। भारतं
विविधतानां देशः अस्ति।

भाषाः, प्रान्ताः, आचाराः भिन्नाः
सन्ति, किन्तु आत्मा एक एव।

संघः एताः विविधताः न भङ्गुम्
इच्छति, किन्तु ताः एकसूत्रे

संयोजयितुं प्रयत्नं करोति।
“वसुधैव कुटुम्बकम्”, “सर्वे

भवन्तु सुखिनः” इत्येतौ
वैदिकसन्देशौ अस्य केन्द्रस्थौ

स्तः। एषः एव दर्शनः संघं
केवलं संगठनं न, अपि तु

सांस्कृतिकचालनं भवति।
शून्यात् शिखरं प्रति यात्रा

संघस्य यात्रा शून्यात् शिखरं
प्रति प्रेरणादायिनी कथा अस्ति।

प्रारम्भकदशकेषु शाखानां संख्या
अत्यल्पा आसीत्, तथा

आङ्ग्लशासनकालात् आरभ्य
स्वातन्त्र्योत्तरकाले अपि संघः

प्रतिबन्धैः, आरोपैः च सामना
कृतवान्। तथापि संघस्य

मूलाधारः दृढतरः जातः।
संघः राजनैतिकसम्बन्धं त्यक्त्वा

समाजस्य सर्वेषु क्षेत्रेषु योगदानं
दत्तवान्। शिक्षाक्षेत्रे विद्याभारती,

सेवाक्षेत्रे सेवाभारती,
महिलाशक्तिवर्धनाय राष्ट्रीय

सेविका समिति,
आदिवासिकल्याणाय

वनवासीकल्याणाश्रम इत्यादयः
संगठनाः तस्य प्रेरणया

स्थापिताः। एते संस्थानानि
सहस्रशः समाजस्य नाडीं ज्ञात्वा

सततं सेवाकार्यं कुर्वन्ति।
अद्य संघः विश्वस्य महान्तमः

स्वयंसेवीसंगठनः अस्ति।
विदेशेषु अपि तस्य शाखाः

कार्यकर्तारः च सक्रियाः सन्ति।
अस्य शक्तिः केवलं संख्यायां न,

अपि तु विचाररूपे प्रतिष्ठिता।
शाखासु प्रशिक्षितः चरित्रवान्

स्वयंसेवकः यत्र गच्छति, तत्र
राष्ट्रहितां परमं मन्यते। एषैव

यात्रा संघं “शून्यात् शिखरं प्रति”
नीतवती।

पञ्चपरिवर्तनानि : संघस्य
शताब्दी-यात्रायाः पञ्च

आयामाः
१. कुटुम्बप्रबोधनम्- संघस्य

मतम् अस्ति - सुदृढः कुटुम्बः
एव सुदृढस्य समाजस्य

राष्ट्रस्य च मूलाधारः।
२. पर्यावरणसंरक्षणम्- संघः

वृक्षारोपणेन, जलसंचयेन,
प्लास्टिक-निवारणेन,

प्राकृतिकसंसाधनरक्षणेन च
प्रत्यक्षरूपेण समाजं

संयोजयति।
३. सामाजिकसमरसता- संघः

“सामाजिकसमरसता” इति
परिवर्तनं प्रबोधयति। जाति-

भाषा-प्रान्त-धर्मादि-
आधारितभेदभावं निरस्य

समाजं एकं कुटुम्बवत् दृष्टुमेव
तस्य लक्ष्यं।

४. नागरिककर्तव्यपालनम्-
संघः नागरिकान् प्रति इदं

संदेशं दत्ते - राष्ट्रं केवलं
सरकारया न चालयते, प्रत्युत

प्रत्येकनागरिकस्य आचरणेन
एव।

५. स्वबोधः- स्वबोधः नाम
स्वस्य जडानां,

स्वीयपरिचयस्य, स्वसंस्कृतेः च
ज्ञानम्।